

ЗМЕСТ

ПРАДМОВА	3
----------------	---

Раздзел I. БЕЛАРУСЬ НАПЯРЭДАДНІ І ў ПАЧАТКУ ДРУГОЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ (1939—1941)

1. Справаздачны даклад І. В. Сталіна на XVIII з'ездзе ВКП(б) [вытрымкі]	5
2. Дагавор аб ненападзенні паміж Савецкім Саюзам і Германіяй	6
3. Сакрэтны дадатковы пратакол да дагавора аб ненападзенні паміж Савецкім Саюзам і Германіяй	8
4. Паведамленне ТАСС аб ваенных дзеяннях паміж Германіяй і Польшчай	9
5. Аб усеагульнай воінскай павіннасці (Закон СССР) [вытрымкі]	10
6. Баявы загад № 01 штаба Беларускага фронту	12
7. Нота ўрада СССР, уручана я польскаму паслу ў Маскве В. Гжыбоўскаму, аб пераходзе Чырвонай Арміяй дзяржаўнай мяжы Польшчы	16
8. Германска-савецкае камюніке аб устанавленні дэмаркацыйнай лініі паміж Германскай і Савецкай Арміямі	17
9. Ліст сакратара ЦК КП(б)Б П. К. Панамарэнкі І. В. Сталіну аб становішчы ў Заходняй Беларусі пасля ўступлення на яе тэрыторыю Чырвонай Арміі [вытрымкі]	17
10. Германска-савецкі дагавор аб дружбе і граніцы паміж СССР і Германіяй ...	19
11. Сакрэтны дадатковы пратакол	20
12. Пастанова Палітбюро ЦК ВКП(б) «Пытанні Заходняй Украіны і Заходняй Беларусі» [вытрымкі]	21
13. Аператыўная зводка наркома ўнутраных спраў БССР Л. Ф. Цанавы сакратару ЦК КП(б)Б П. К. Панамарэнку аб палітычным становішчы ў Беластоцкім ваяводстве [вытрымкі]	26
14. Дагавор аб перадачы Літоўскай Рэспубліцы г. Вільні і Віленскай вобласці і аб узаемадапамозе паміж Савецкім Саюзам і Літвой	27
15. Дэкларацыя Народнага сходу Заходняй Беларусі аб дзяржаўнай уладзе ...	30
16. Закон Вярхоўнага Савета СССР аб уключэнні Заходняй Беларусі ў склад Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік і ўз'яднанні яе з Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікай	32
17. Закон Вярхоўнага Савета БССР аб прыняцці Заходняй Беларусі ў склад Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі	33
18. Пастанова СНК БССР і ЦК КП(б)Б «Аб ахове дзяржаўнай граніцы ў заходніх абласцях БССР»	34
19. Са спецпаведамлення наркома ўнутраных спраў БССР Л. Ф. Цанавы першаму сакратару ЦК КП(б)Б П. К. Панамарэнку аб правядзенні апераций па высяленні з заходніх абласцей Беларусі па-ангтысавецку настроеных грамадзян	35
20. Пастанова ЦК КП(б)Б «Аб ходзе выканання пастановы ЦК ВКП(б) і СНК СССР „Аб ахове дзяржаўнай граніцы ў заходніх абласцях БССР”»	36
21. Закон СССР аб прыняцці Літоўскай ССР у Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік [вытрымкі]	37
22. Дырэктыва № 21 Вярхоўнага галоўнакамандавання ўзброенымі сіламі Германіі. План «Барбароса» [вытрымкі]	38
23. Спецпаведамленне разведаддзела штаба ЗахАВА аб падрыхтоўцы Германіяй вайны супраць СССР	40

24. Докладная запіска П. К. Панамарэнкі І. В. Сталіну «Аб стане будаўніцтва ўмацаваных раёнаў і неабходных мерах дапамогі» 44
25. Тэлеграма пасла Германіі ў СССР Ф. Шуленбурга ў міністэрства замежных спраў Германіі аб сустрэчы з міністрам замежных спраў СССР В. М. Молатавым па пытанні савецка-германскіх адносін 46

Раздзел II. НАПАДЗЕННЕ ФАШЫСЦКАЙ ГЕРМАНІІ НА СССР. БЕЛАРУСЬ У ПАЧАТКУ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

1. Выступленне намесніка Старшыні СНК СССР і народнага камісара замежных спраў В. М. Молатава ў сувязі з нападзеннем Германіі на СССР ... 48
2. Аб ваенным становішчы (Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР) 50
3. Пастанова ЦК КП(б)Б аб задачах партыйных арганізацый у сувязі з вераломным нападзеннем фашысцкай Германіі на СССР 53
4. З пастановы ЦК КП(б)Б аб мерах у сувязі з увядзеннем у Беларускай ССР ваеннага становішча і правядзеннем мабілізацыі 54
5. Матэрыялы аб удзеле прафсаюзных арганізацый у мабілізацыі працоўных калектываў на дапамогу Чырвонай Арміі ў пачатку вайны 54
6. Матэрыялы аб мабілізацыі сіл камсамола і моладзі Беларусі на адпор ворагу ў пачатку вайны 55
7. Дырэктыва ЦК КП(б)Б усім абкомам, райкомам КП(б)Б і выканкомам раённых Саветаў дэпутатаў працоўных усходніх абласцей рэспублікі аб арганізацыі барацьбы з варожымі дыверсантамі і парашутыстамі ... 56
8. Пастанова ЦК КП(б)Б аб арганізацыі ўзброеных рабочых атрадаў для ўзмацнення аховы прадпрыемстваў і парадку ў горадзе Мінску 57
9. Паведамленне Савецкага Інфармбюро аб дзейнасці знішчальных батальёнаў па барацьбе з парашутыстамі-дыверсантамі 58
10. Даведка аб эвакуацыі насельніцтва БССР 58
11. Дырэктыва Саўнаркома Саюза ССР і ЦК ВКП(б) партыйным і савецкім арганізацыям прыфрантавых абласцей аб мабілізацыі ўсіх сіл на барацьбу з германскім фашызмам 60
12. З дырэктывы СНК БССР і ЦК КП(б)Б усім абкомам, гаркомам, райкомам КП(б)Б, выканкомам абласных, гарадскіх і раённых Саветаў дэпутатаў працоўных аб арганізацыі атрадаў народнага апалчэння 63
13. Паведамленне Савецкага Інфармбюро аб баях на Лепельскім, Барысаўскім і Бабруйскім напрамках 65
14. Даведка наркамата ўнутраных спраў БССР аб арганізацыі знішчальных батальёнаў у рэспубліцы па стане на 15 ліпеня 1941 г. ... 66
15. Аб гераічнай абароне г. Магілёва 3—26 ліпеня 1941 г. (з успамінаў Маршала Савецкага Саюза Г. К. Жукава) 68
16. Сведчанні кіраўнікоў рэйха і военачальнікаў вермахта аб ваенных дзеяннях на тэрыторыі Беларусі летам 1941 г. 69

Раздзел III. АКУПАЦЫЙНЫ РЭЖЫМ НА ТЭРЫТОРЫІ БЕЛАРУСІ. ЗЛАЧЫНСТВЫ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ. ДЗЕЙНАСЦЬ БЕЛАРУСКАЙ КАЛАБАРАЦЫІ

1. З прамовы рэйхсляйтэра Розенберга аб палітычных мэтах Германіі ў Беларусі ў будучай вайне 71
2. Загад А. Гітлера аб перадачы ўсёй паўнаты ўлады на акупіраваных усходніх тэрыторыях камандуючым войскамі вермахта 72

3. Рэзалюцыя агульнага сходу беларусаў, якія пражывалі ў пратэктараце Чэхія і Маравія, аб падтрымцы гітлераўскай улады	73
4. Тэлеграма А. Гітлеру ад агульнага сходу беларусаў, якія пражывалі ў пратэктараце Чэхія і Маравія, у сувязі з акупацыяй Беларусі нямецкай арміяй	74
5. Аб'ява галоўнакамандуючага германскімі войскамі аб мерах пакарання за парушэнне загадаў акупацыйных уладаў	75
6. Дакладная запіска міністэрыяльнага саветніка Дорша рэйхсляйтэру Розенбергу аб лагеры ваеннапалонных у г. Мінску	76
7. З распараджэння камандуючага тылам групы армій «Цэнтр» аб забароне яўрэям свабоды перамяшчэння і гандлю	78
8. Указ Розенберга аб вынясенні спецыяльнымі судамі прыгавораў аб смяротным пакаранні асобам, якія не падпарадкоўваюцца акупацыйным уладам [<i>вытрымкі</i>]	79
9. З загада Кейтэля аб бязлітасным падаўленні вызваленчага руху ў акупіраваных краінах і расстрэлах залоўнікаў	81
10. Адозва генеральнага камісара Беларусі В. Кубэ і кіраўніка Беларускай народнай самапомачы І. А. Ермачэнкі да насельніцтва з заклікамі аб падтрымцы мясцовых арганізацый самапомачы	82
11. Паведамленне Мінскай раённай управы ў акруговы камісарыят аб зборы і перадачы ў касу камісарыята грашовых сродкаў, атрыманых ад продажу ўласнасці рэпрэсіраваных яўрэяў	83
12. З заўваг і прапанов Ветцэля па генеральнаму плану «Ост» аб каланізацыі Беларусі і ліквідацыі беларускага народа як самастойнай нацыі	84
13. Адмысловы загад рэйхсфюрэра СС і начальніка нямецкай паліцыі Г. Гімлера аб найменні «партызан»	85
14. Віншавальная тэлеграма кіраўніцтва Беларускай народнай самапомачы А. Гітлеру ў сувязі з дзесяцігодзем прыходу фашыстаў да ўлады ў Германіі	86
15. Дэкларацыя Беларускай цэнтральнай рады аб мэтах і задачах сваёй дзейнасці [<i>вытрымкі</i>]	86
16. Акт камісіі аб зверствах фашыстаў у канцлагеры Азарычы	89
17. Пратакол 2-га Усебеларускага кангрэса, рэзалюцыі, пастановы [<i>вытрымкі</i>]	91
18. Пратакол допыту сведкі П. Н. Галавача, жыхара в. Вялікі Трасцянец Мінскага раёна	95
19. З даведкі аддзела Упраўлення па справах архітэктуры пры СНК БССР аб разбурэнні і рабаванні гітлераўскімі акупантамі помнікаў архітэктуры на тэрыторыі Беларусі ў 1941—1944 гг.	97
20. З дакладнай запіскі камісіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі аб рабаванні і разбурэнні ўніверсітэта нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў 1941—1944 гг.	99
21. Са справаздачы Беларускай рэспубліканскай камісіі садзеяння ў рабоце Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі СССР па ўстанаўленні і расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў у адносінах да народнай гаспадаркі і грамадзян Беларускай ССР у 1941—1944 гг.	104
22. Весткі аб колькасці грамадзян СССР, гвалтоўна вывезеных фашысцкімі захопнікамі ў перыяд акупацыі Беларусі	105

23. Са справаздачнага даклада ЦК КП(б)В XIX з'езду КП(б)В аб рабоце ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны.....	106
--	-----

Раздзел IV. ПАРТЫЗАНСКАЯ БАРАЦЬБА ў БЕЛАРУСІ СУПРАЦЬ НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ

1. Дырэктыва ЦК КП(б)В аб пераходзе на падпольную работу партарганізацый раёнаў, занятых ворагам.....	107
2. Дырэктыва ЦК КП(б)В партыйным, савецкім і камсамольскім арганізацыям аб разгортванні партызанскай вайны ў тыле ворага	108
3. Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб прысваенні звання Героя Савецкага Саюза т. Т. П. Бумажкову і т. Ф. І. Паўлоўскаму, якія асабліва вызначыліся ў партызанскай барацьбе ў тыле супраць германскага фашызму	110
4. З пратакола № 3 пасяджэння Мінскага падпольнага гаркома партыі аб рабоце гаркома і яго задачах	111
5. Матэрыялы аб арганізацыі падпольных партыйных органаў і арганізацый у Беларусі	113
6. Прысяга беларускага партызана	114
7. Са справаздачы аб рабоце Мінскага падпольнага камітэта з дня яго арганізацыі	115
8. З успамінаў А. Я. Андрэева аб дзейнасці К. С. Заслонова і ўзначальваемай ім групы аршанскіх чыгуначнікаў у тыле ворага	117
9. З успамінаў С. А. Каўпака аб баявой садружнасці беларускага і ўкраінскага народаў у партызанскім руху.....	119
10. Паведамленне аператыўнага работніка Паўднёва-Заходняй групы ЦК КП(б)В В. Р. Раманава ў ЦК КП(б)В аб дапамозе насельніцтва акупіраванай тэрыторыі савецкім войскам, аб адыходзе жыхароў Беларусі ў савецкі тыл і ўступленні іх у рады Чырвонай Арміі	120
11. Хроніка падзей аб стварэнні 1-й Беларускай брыгады пад камандаваннем М. Ф. Шмырова	121
12. З даведкі сакратароў ЦК КП(б)В У. Н. Маліна і М. Я. Аўхімовіча членам бюро ЦК КП(б)В аб падрыхтоўцы і засылцы ў тыл ворага арганізатараў партызанскага руху	122
13. З аператыўнай зводкі БШПР аб аднаўленні партызанамі Савецкай улады ў раёнах і населеных пунктах Беларусі і знішчэнні імі жывой сілы і тэхнікі ворага ў маі — чэрвені 1942 г.	123
14. Данясенне камандзіра брыгады «Дзядзькі Косці» К. С. Заслонова ў ЦК КП(б)В аб баях партызан брыгады з карнай экспедыцыйнай фашыстаў [вытрымкі].....	124
15. З журнала аб баявых дзеяннях партызанскага атрада імя Ленінскага камсамола Баранавіцкай вобласці ў раёнах Баранавіцкай, Беластоцкай і Гродзенскай абласцей (май 1942 г. — лістапад 1943 г.)	125
16. З выступлення С. В. Прытыцкага на V пленуме ЦК КП(б)В аб авангарднай ролі камсамола ў барацьбе з фашысцкімі акупантамі	127
17. З даведкі БШПР аб абслугоўванні партызанскіх атрадаў Беларусі авіяцыйнай у 1942—1943 гг.	128
18. Аб разбурэнні чыгуначных камунікацый ворага метадам «рэйкавай вайны» (з пастановы ЦК КП(б)В)	130

19. Першы партызанскі рэйд у Беларусі (з дакладной запіскі камандзіра Мінскага партызанскага злучэння Р. Н. Мачульскага сакратару ЦК КП (б)Б П. З. Калініну)	131
20. З аперацыйнай зводкі БШПР аб баявых дзеяннях партызан Беларусі за перыяд з 1 студзеня па 2 верасня 1943 г.	132
21. Хроніка падзей аб баях партызан Полацка-Лепельскага партызанскага краю ў красавіку 1944 г.	133
22. Даведка аддзела кадрў БШПР аб замежных грамадзянах, якія знаходзіліся ў партызанскіх атрадах Беларусі па стану на 15 красавіка 1944 г.	134
23. Аб стварэнні польскай роты (з загада па партызанскай брыгадзе імя В. І. Чапаева Мінскай вобласці)	135
24. З дадзеных БШПР аб выніках правядзення трэцяга этапу «рэйкавай вайны» з 20 па 29 чэрвеня 1944 г.	136
25. З успамінаў В. Я. Лабанка аб баях з карнікамі ў 1944 г.	137
26. Матэрыялы аб «рэйкавай вайне» ў Беларусі	139
27. Пасведчанне і падзяка М. С. Фралову за ўдзел у італьянскім Руху супраціўлення	141
28. Аб удзеле Н. І. Лісавец у Мінскім падполлі і французскім Руху супраціўлення	142

Раздзел V. ВЫЗВАЛЕННЕ БЕЛАРУСІ. ЗАКАНЧЭННЕ ВАЙНЫ

1. Да беларускага народа: Зварот Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, СНК БССР і ЦК КП(б)У	145
2. Лістоўка «Чырвоная Армія ўступіла ў межы Беларусі»	148
3. Паведамленне Савецкага Інфармбюро аб вызваленні г. Гомеля	150
4. Апісанне баявой аперацыі па вызваленні райцэнтра Нароўля Палескай вобласці часцямі Чырвонай Арміі сумесна з Нараўлянскай партызанскай брыгадай 29—30 лістапада 1943 г.	151
5. Аб распрацоўцы плана аперацыі «Баграціён» (з мемуараў С. М. Штэменкі).....	152
6. Аб узаемадзеянні партызан з наступаючымі часцямі Чырвонай Арміі ў чэрвені — ліпені 1944 г.	153
7. Асабістае і строга сакрэтнае пасланне ад пана Чэрчыля Маршалу Сталіну з нагоды наступальных баёў Чырвонай Арміі летам 1944 г.	156
8. Паведамленне Савецкага Інфармбюро аб вызваленні г. Мінска	157
9. Асабістае і сакрэтнае пасланне ад пана Чэрчыля Маршалу Сталіну	158
10. Паведамленне Савецкага Інфармбюро аб вызваленні абласных цэнтраў Беларусі — гарадоў Баранавічы, Гродна і Брэст	158
11. Рабочым, калгаснікам, інтэлігенцыі Савецкай Беларусі (тэлеграма камандуючага 3-м Беларускам фронтам І. Д. Чарнякоўскага)	159
12. Асноўныя вынікі аперацыі «Баграціён» (паводле ўспамінаў К. К. Ракасоўскага)	160
13. Аб узяцці Сцяга Перамогі над рэйхстагам (з успамінаў М. А. Ягрова)	161
14. Эпізоды баёў у Маньчжурый: вачыма салдата (успаміны ўдзельніка вайны на Далёкім Усходзе, прафесара БДУ А. А. Лабуды)	164

Раздзел VI. ПЕРШЫЯ АДНАЎЛЕНЧЫЯ РАБОТЫ

1. Паведамленне аб аднаўленчых работах у г. Хоцімску 6 кастрычніка 1943 г.	169
2. Паведамленне аб шэфстве Пермскай чыгункі над Беларускай чыгункай.....	169
3. Ліст працоўных Яраслаўскай вобласці аб дапамозе вызваленым раёнам БССР	170
4. Ліст з Ульянаўска аб адпраўцы першага эшалона з абсталяваннем і маёмасцю ў дапамогу г. Мазыру	172
5. Ліст працоўных Мардовіі працоўным Гомеля і Гомельскай вобласці аб аказанні дапамогі.....	172
6. Паведамленне аб адпраўцы з Удмурціі ў Беларусь эшалонаў з абсталяваннем.....	173
7. З пастановы сходу калгаса «Рухавік» Воткінскага раёна Удмурцкай АССР аб аказанні дапамогі калгаснікам БССР.....	174
8. Пастанова СНК Беларускай ССР	175
9. З успамінаў С. А. Раманоўскага аб аднаўленні мінскага завода «Ударнік»	177
10. З пракола пасяджэння бюро ЦК КП(б)Б аб рээвакуацыі БДУ з Маскоўскай вобласці ў г. Мінск	178
11. З Пастановы ЦК КП(б)Б аб неадкладных мерах дапамогі калгасам і калгаснікам у раёнах, асабліва пацярпеўшых ад нямецкай акупацыі	178
12. Аказанне беларусамі дапамогі Чырвонай Арміі, сем'ям франтавікоў і жыхарам Варшавы па паведамленнях перыядычнага друку	182
13. Дапамога ўрада СССР у матэрыяльна-тэхнічным забеспячэнні калгасаў Беларусі ў 1944—1945 гг.....	183
14. Беларускі лес — аднаўленню Данбаса	184
15. Паведамленне аб ходзе перадмайскага 1945 г. сацыялістычнага спаробніцтва ў рэспубліцы	185
16. Паведамленне аб поспеху трактарыстаў В. Лобана і В. Сакалоўскага... ..	186
17. Аднаўленне народнай адукацыі (з прамовы наркама асветы Я. І. Уралавай на VII сесіі Вярхоўнага Савета БССР)	187
18. Асноўныя вынікі аднаўлення эканомікі рэспублікі ў канцы 1945 г.	190
19. Закон Вярхоўнага Савета СССР аб пяцігадовым плане аднаўлення і развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1946—1950 гг. [вытрымкі]... ..	192
20. Пастанова СНК БССР аб стварэнні Упраўлення па пастаўках ЮНРРА пры Саўнаркоме Беларускай ССР	195
21. Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «Аб падрыхтоўцы і правядзенні святкавання 60-й гадавіны вызвалення Рэспублікі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне»	196